

Achtbaar wordt vooral gezegd van personen, die door deftigheid van uiterlijk voorkomen, houding of manieren ontzag en eerbied inboezemen.

Achtenswaardig is hij, die verdient geacht te worden, die door zedelijke waarde of verdiensten hoogachting inboezemt.

Eerbiedwaardig wordt gezegd, wanneer men aanzien verkregen heeft, niet door omstandigheden buiten ons, maar door eigen, innerlijke waarde of verdienste.

Aanzienlijk is hij, die om uiterlijke omstandigheden, inzonderheid stand en vermogen door zijn medeburgers geëerd wordt.

Voornaam wordt gezegd van iemand van hoge geboorte of die als een der eersten geacht wordt.

Hij is zeer geacht in zijn gemeente. Geacht, geëerbiedigd en bijkans aangeboden. De geachte burgemeester. De geachte spreker, die zo even het woord voerde.

Achtbare mannen. die dachten en vertrouwelijk spraken over 't geen gebeuren moest. Deftig en achtbaar, maar beschaafd en zachtaardig.

Zult gij de hoogstsweldadige invloed afweren, die een man, zo achtenswaardig als hij, op u uitoefenen kan? Levi Casano, de achtenswaardige en beminnelijke Israëliet.

Een eerbiedwaardige grijsaard, die op enige afstand voorbijwandelt. De eerbiedwaardige bisschop, de antirevolutionaire staatsrechtsschrijver, Bossuet.

Een der aanzienlijkste en beschaafde Arabieren. De grondwet van 1814 is door een vergadering van 600 aanzienlijken uit alle gewesten goedgekeurd.

Een voornaam koopman uit Antwerpen. De voornaamsten der stad.

443. GEBEUREN, OVERKOMEN.

Het plaats hebben van gebeurtenissen in betrekking tot een persoon.

Gebeuren wordt gebruikt in ruimere zin voor de verschillende lotswisselingen, die iemands levensloop uitmaken.

Overkomen wordt alleen gezegd van gebeurtenissen van noodlottige aard, die iemand treffen zonder dat het in zijn macht staat ze af te wenden.

Dikwijls gebeurde het mij aan de speeltafel, onder geestige en genoeglijke kout, de tijd te zien omvliegen. Maar wat is er dan toch met u gebeurd?

Een schrikkelijk ongeluk is mij overkomen. Rampen, die ons buiten onze schuld overkomen.

444. GEBEUREN, GESCHIEDEN, VOORVALLEN, PLAATS HEBBEN, PLAATS VINDEN, PLAATS GRIJPEN.

Gebeuren en geschieden komen in betekenis geheel overeen; beide worden gebruikt in betrekking tot feiten, die uit de natuurlijke loop van de dingen zijn voortgevloeid.

Geschieden behoort alleen tot de schrijftaal en wordt vooral gebruikt in hogere stijl of ernstige verhaal- of betoogtrant.

Gebeuren is het gewone woord in de spreektaal en komt dus vooral voor in de lossere schrijfstijl.

Voorvallen heeft een beperkter betekenis. Het wordt alleen gezegd van gebeurtenissen, die zich onder zekere omstandigheden aan een of ander persoon voordoen; het onderstelt dus een waarnemend onderwerp, en kan niet toegepast worden op zaken, die buiten de kring van de menselijke waarneming vallen.

Plaats hebben (minder gebruikelijk *plaats vinden*) gebruikt men, wanneer men aan een of ander feit een plaats in de reeks der gebeurtenissen toekent; het betekent dus zoveel als werkelijk gebeuren, tot werkelijkheid worden. Het wordt inzonderheid gebruikt van handelingen of daden, die een gevolg zijn van de menselijke wil.

Plaats grijpen wordt alleen gebruikt van handelingen, die óf snel, óf zogoed als onverwacht plaats hebben.

Wat is er nu weer gebeurd? Hij gaf een kort verslag van wat er gebeurd was.

Mij geschiede volgens uw vaderlijke wil. Er zal u geen het minste leed geschieden.

Er is iets vreemds voorgevallen. Sedert zijn vertrek, is er heel wat voorgevallen.

De heetste strijd heeft aan de Schaarbeekse poort plaats gehad. Tijdens een klopjacht had een schromelijk ongeluk plaats. De ontmoeting vond geen plaats.

De officier verzekerde, dat er niets onbehoorlijks daar binnen kon plaats grijpen. Dan eerst was er enige kans, dat daden konden plaats grijpen, die tot volksverheffing zouden leiden.

445. GEBOGEN, KROM.

Gebogen, met een bocht.

Krom heeft daarenboven soms de betekenis van verkeerd of gebrekkig. In figuurlijke zin wordt het enkel in ongunstige betekenis gebruikt voor averechtse en onrechtvaardige zaken.

Een bejaard man met grijze haren en enigszins gebogen rug trad wendend de kamer binnen. De tweede priester was een stokoude grijsaard, met zilverwitte haarkroon en met gebogen rug.

Het geld, dat stom is, maakt recht wat krom is. Een oude sukkel van een mannetje, mager, krom gewerkt. Zijn kromme, brede, snavelvormige neus.

446. GEBOORTEGROND, GEBOORTELAND, VADERLAND.

Geboortegrond is van deze drie het meest beperkte begrip; het duidt de plek aan waar iemand geboren is. Wordt meest in hogere of dichterlijke stijl gebruikt.

Geboorteland geeft een ruimer kring aan: het is het land waar men geboren is en, bij uitbreiding, waarvan men burger is.

Vaderland heeft de ruimste betekenis: het is niet enkel het land waar men geboren is, maar ook waarmede men door banden van bloed, door taal en zeden verbonden is.

Niets toch kon in hun hart de zucht naar de dierbare geboortegrond verdoven. Zijn goede hoedanigheden, zijn gehechtheid aan de Nederlandse geboortegrond stralen in die stukjes overal door.

Welk vrolijk nieuws om naar ons geboorteland mede te dragen! Beklaag veeleer degenen, wie God niet vergund heeft in het dierbaar geboorteland hun dagen te vervullen.

Spoedig zal hij weer terugkeren in het vaderland. Het vaderland is een trekpleister.

447. GEBREKKIG, KREUPEL, MANK.

Gebrekkig, gezegd van personen, betekent met een of meer gebreken of lichamelijke ongemakken behept.

Kreupel duidt op een gebrek aan de voet, waardoor een tijdelijke of voortdurende belemmering van de geregelde gang ontstaat.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

